BIBLIOGRAFIE: *Biblia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1982; *La Bibbia*, Nuovissima versione dai testi originali, III, *Nuovo Testamento*, Ed. Paoline, Cinisello Balsamo/Milano 1991; AA. VV., *Lo Spirito del Signore*, în *Parola, Spirito e vita*, Quaderni di lettura biblica 4 (lug.-dic. 1981), pp. 160-201; ALTHAUS P., *La lettera ai Romani*, Paideia, Brescia 1970; BOUYER L., *Il Consolatore. Spirito Santo e vita di grazia* = Teologia 31, Ed. Paoline, Roma 1983, pp. 88-115; HEITTMANN CL. - MÜHLEN H. (a cura), *La riscoperta dello Spirito. Esperienza e teologia dello Spirito Santo*, Jaca Book, Milano 1977, pp. 119-168; PENNA R., *Spirito Santo*, în *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, a cura di Rossano P. - Ravasi Gf. - Girlanda A., Ed. Paoline, Cinisello Balsamo / Milano 1989³, pp. 1498-1518; SCHLIER H., *Lettera ai Galati*, Paideia, Brescia 1965.

Riassunto

Questa relazione dal titolo *L'opera dello Spirito Santo nella vita del cristiano e della comunità*, in prospettiva neotestamentaria, intende presentare gli aspetti più significativi dell'azione dello Spirito, sia al livello individuale che al livello comunitario-ecclesiale. Essendo Paolo l'autore neotestamentario che ci offre la prima pneumtologia sistematica, nella nostra esposizione ci limitiamo alla sua dottrina contenuta nelle sue grandi lettere; questo anche perché a lui spetta il merito di intendere lo Spirito come fonte di vita nuova.

Nella prima parte, la vita del cristiano viene presentata come *una esistenza nello Spirito, un camminare secondo lo Spirito*, una vita segnata dal dono della vera libertà e della figliolanza adottiva. Nella seconda parte si prendono come punto di partenza due contesti della *1 Cor*, dove Paolo trovandosi di fronte alle divisioni nella comunità di Corinto, offre come rimedio la dottrina sullo Spirito, il quale è insieme fattore di unità ecclesiale nonché fonte della pluralità e della creatività dei carismi che vanno orientati per l'utilità comune. I principi enunciati da Paolo devono essere attualizzati nella Chiesa di tutti i tempi.

RELAȚIA HRISTOS - DUHUL SFÂNT ÎN MISIUNEA BISERICII

1. *Hristos și misiunea Bisericii*

Cunoașterea lui Dumnezeu este de fapt *recunoașterea*[1] lucrării Sale îndumnezeitoare în Hristos-Logosul adorat de către omul copleșit total de iubirea Sa dumnezeiască. De aceea esențială misiunii ortodoxe este *centralitatea lui Hristos* pentru că în credința noastră Hristos este centrul și factorul dinamic al mărturisirii creștine în lume[2].

Într-un context creștin pluralist și într-o lume pluralistă religios ce cunoaște mutații impresionante, este esențială înțelegerea adevărată, pe baza Revelației cuprinse în Sfânta Scriptură și experiată în Tradiția vie a Bisericii, a Persoanei și lucrării Mântuitorului, a Fiului lui Dumnezeu întrupat, pentru mântuirea lumii, a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, aceasta atât din rațiuni de identitate creștină și de dreaptă credință și mărturisire, cât și pentru a preîntâmpina un sincretism hristologic îmbibat de elemente ale religiilor orientale care distorsionează adevărul creștin unic prin așa-zisele *hristologii graduale* ce ar integra sferei creștine religiile necreștine vii de astăzi[3]. Redescoperirea altor universuri religioase, bogate în experiența și reflecția divinului, paralel cu o relativizare a adevărurilor creștine fundamentale într-o lume occidentală ce se declară *post-creștină* dar din rațiuni politice și economico-financiare dorește o unitate religioasă a omenirii pe baza unui teocentrism vag și sincretist, care să preia elemente din toate tradițiile religioase ale lumii interpretate ca *multe căi spre același centru unic*[4] este total inadmisibilă din punct

[1] PAUL EVDOKIMOV, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, traducere, prefață și note de Pr. Vasile Răducă, Christiana, București 1995.

[2] Pr. ION BRIA, *Go Forth in Peace, Orthodox Perspective on Mission*, W.C.C., Geneva 1986, p. 3.

[3] *The World's religious Traditions. Current Perspectives in religious Studies.* Essayes in honour of Wilfred Cantwell Smith, Clark, Edinborough 1984, p. 154.

[4] PAUL F. KNITTER, *No Other Name? A Critical Survez of Christian Attitudes Toward World Religions*, Orbis Books, Marzknoll, New York 1985, p. 154.

de vedere al Ortodoxiei. Se anulează Revelaţia, Hristos este redus la o dimensiune morală şi este nu Dumnezeu-Omul ci doar unul pe lângă ceilalţi întemeietori de religii, Biserica este o instituţie pur sociologică, iar sensul vieţii omului rămâne închis într-o imanenţă angoasantă şi agresivă prin suferinţă şi moarte.

Hristologia ca problematică teologică ce interpretează şi formulează pe baza enunţurilor noutestamentare, profeţite în Vechiul Testament pe de o parte şi expresie a aspiraţiilor universale ale omenirii după un Mântuitor pe de altă parte, dar şi a vieţii şi lucrării, a minunilor săvârşite de Iisus Hristos, cu toată diversitatea situaţiilor şi înţelegerilor teologice şi eclesiale numeroase şi nuanţate trebuie înţeleasă ca o *explicitare şi o aprofundare a unicei mărturisiri a lui Iisus Hristos ca Domnul, Fiul lui Dumnezeu*[5]. Iisus Hristos revelează adevărul despre Dumnezeu în mod obiectiv făcând cunoscută, atât cât este necesară pentru mântuirea oamenilor şi după posibilitatea lor noetică şi spirituală, Dumnezeirea care în esenţa ei rămâne inaccesibilă, nonobiectivabilă, aceasta fiind de resortul existenţei personale în general şi a Persoanelor divine în special, dar şi subiectiv prin instaurarea unei relaţii personale eu-tu cu credinciosul care prin credinţă se deschide misterului participării la viaţa dumnezeiască prin harul şi iubirea lui Dumnezeu în scopul mântuirii, al îndumnezeirii. Formularea dogmatică a adevărului despre Hristos şi lucrarea Sa mântuitoare în conciliile hristologice ale Bisericii una a primului mileniu creştin are valoare permanentă şi normativă în sânul Tradiţiei creştine vii[6] şi autentice de pretutindeni şi dintotdeauna, unde Hristos este adorat şi mărturisit ca Logos, ca Fiul lui Dumnezeu întrupat pentru mântuirea oamenilor, semn al unităţii Revelaţiei[7] care s-a împlinit întru El dar este şi deschisă prin El în Duhul Sfânt spre viitorul umanităţii pentru încorporarea harică şi

[5] *Mysterium Salutis, Dogmatique de l'Histoire du Salut,* vol. 11, Les Editions du Cerf, Paris 1976, p. 18.

[6] JACQUES DUPUIS SJ, *L' homme de Dieu, Dieu des hommes. Introduction à la christologie,* traduit de l'italien par Olindo Parachini, Les Editions du Cerf, Paris 1995, p. 153-156.

[7] CH. DUQUOC, *Christologie. Essai dogmatique,* vol. I, *L' homme Jesus,* Cerf, Paris 1968, p. 273.

îndumnezeitoare a celor ce cred în Hristos prin lucrarea şi manifestarea lui Dumnezeu Însuşi[8].

O înnoire a hristologiei, în sensul aprofundării psihologice a personalităţii lui Iisus, într-o perspectivă funcţională şi existenţială (a curentului filosofic existenţialist al secolului al XX - lea) cu o pondere istorică ce ar echilibra perspectiva *esenţialismului ontologic*[9] a doctrinei hristologice clasice în contextul teologic, se impune doar în spaţiile creştine, unde *viaţa în Hristos*, ca expresie a credinţei vii şi participante activ prin diversitatea manifestărilor creştine ascetice, spirituale şi morale, a fost încorsetată şi înăbuşită de rigiditate raţională şi de legalism juridic.

Ortodoxia, mărturisind şi glorificând pe Hristos cultic şi sacramental, i-a înţeles pe credincioşii dintodeauna, prezenţa şi lucrarea Sa plenară în spaţiul eclesial, printr-o relaţie vie, smerit, generatoare de bucurie şi lumină interioară căreia sfinţii trăitori integrali ai misterului hristic îi dau expresii teologice decisive şi normative într-o diversitate unitară prin raportarea fermă, neclintită la Hristos izvorul şi puterea acestor experienţe spirituale fundamentale. Occidentul creştin redescoperă astăzi în contextul antropocentrist determinat de ideologiile seculare din aria sa culturală că teologia nu este doar un efort al inteligenţei referitor la conţinutul etern al misterului lui Dumnezeu şi al misterelor credinţei, ci că ea este mai existenţială şi mai antropocentristă în sensul că această ştiinţă despre Dumnezeu şi Revelaţia Sa nu este un *în sine* ci ea este *pentru noi*, este întotdeauna *iconomică*[10]. Dumnezeu se descoperă pe sine omului pentru ca acesta, existând ca expresie a iubirii sale este, invitat să existe teologic, pentru că există în sistemul de referinţă al lui Dumnezeu care l-a mântuit obiectiv prin jertfa răscumpărătoare a lui Hristos, ce se extinde sacramental prin lucrarea Sfântului Duh în Biserica Dumnezeului celui viu pentru toţi oamenii ce cred şi-l primesc ca Dumnezeu şi Mântuitor, dăruindu-se în actul iubirii şi al invocaţiei izvorâte din setea de divin structurală omului. Raportarea la Hristos ca persoana vie, înviată, ce se

[8] *Ibidem,* vol. II, *Le Messie,* Les Editions du Cerf, Paris 1972, p. 27-29.

[9] JACQUES DUPUIS, *op. cit.,*, p. 161-162.

[10] CLAUDE GEFRÉ, *Un nouvel âge de la théologie,* Cerf, Paris 1972, p. 27-29.

autoimplică[11] soteriologic în existența umană, în contemporaneitatea proprie spre plinirea acesteia prin răspunsul pozitiv la dăruirea de Sine a lui Dumnezeu, credința în Hristos și acceptarea adevărului despre Dumnezeu prin Hristos este deja viața în Hristos prin harul Sfântului Duh primit în Tainele Bisericii și prin care creștinul trebuie să treacă spiritual *prin toate stările prin care a trecut și El*[12].

Esențial misiunii ortodoxe pe lângă aspectul hristologic este cel pnevmatologic-sacramental pentru că unirea cu Hristos se realizează prin Duhul Sfânt care animă Biserica și o extinde temporal și spațial, integrându-i comuniunii harice, sfințitoare și mântuitoare pe cei ce au primit Botezul și celelalte Taine ale ei, săvârșite prin preoția sacramentală de Hristos Marele și Veșnicul Arhiereu al Tatălui care ne unește cu El. După cum sintetizează Nicolae Cabasila, *cel ce se dorește după unirea cu Hristos va trebui să se împărtășească din Trupul Lui și să guste din dumnezeirea Lui și să-și lege viața sa de moartea și Învierea Domnului. Căci într-adevăr noi de aceea ne și botezăm ca să ne îngropăm și să înviem împreună cu El, de aceea ne și ungem cu Sfântul Mir ca să ajungem părtași cu El prin ungerea cea împărătească a îndumnezeirii și, în sfârșit, de aceea mâncăm hrana cea prea sfântă a Împărtășaniei și ne adăpăm din dumnezeiescul Potir pentru ca să ne cuminecăm cu însuși Trupul și Sângele pe care Hristos l-a luat asupră-Și. Așa că la drept vorbind noi ne facem una cu Cel ce S-a întrupat și S-a îndumnezeit, cu Cel ce a murit și a înviat pentru noi*[13]. Viața în Hristos este expresia concludentă și peremptorie a iubirii Lui și de aceea misiunea ortodoxă e întemeiată pe iubirea lui Hristos. Răspunsul uman la această iubire ce se extinde conform ontologiei iubirii ce lucrează și îndumnezeirea după har

[11] J. LADRIÈRE, *L' articulation du sens*, vol. II, *Les langages de foi*, Cerf, Paris 1984.

[12] NICOLAE CABASILA, *Despre viața în Hristos*, II, studiu introductiv și traducere din limba greacă de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1989, p. 150.

[13] *Ibidem*.

în cei sfinți este un aspect esențial al învățăturii Ortodoxiei care prin aceasta are și un sens misionar profund[14].

Viața în Hristos produce o experiență autentică și dreaptă a relației cu El care generează o convingere teologică incompatibilă cu relativizarea adevărului despre Hristos și care în contextul creștin actual este esențială prin ponderea mistică, teologică și morală în orice dialog intercreștin și interreligios[15], în misiunea creștină prin care se proclamă dumnezeirea și stăpânirea lui Hristos în istorie și se afirmă Împărăția lui Dumnezeu inaugurată în Hristos ce se extinde peste veacuri spre împlinirea finală[16].

Deși există abordări diverse ale persoanei și operei mântuitoare a lui Hristos, *o pluralitate în interiorul hristologiilor*, inspirate din numirile și lucrările multiple dar unitare ale Noului Testament referitoare la persoana lui Hristos[17] (hristologie personală, relațională, funcțională și dinamică, istorică, soteriologică și existențială, transcendentală, imanentă etc.) Orice analiză hristologică trebuie să pornească de la Iisus Hristos, Logosul întrupat, Persoana divino-umană despre care Biserica în disputele hristologice a formulat adevărul de credință mântuitor, cu valoare teologică eternă dată de însuși Dumnezeu care a mântuit și dă viață lumii în Hristos.

Întruparea nu este o simplă teofanie a Logosului ci ea are un sens ontologic real[18]. Definiția dogmatică de la Calcedon este normativă și absolută pentru înțelegerea și proclamarea lui Hristos în misiunea Bisericii: *Unul și același Dumnezeu cu adevărat și om și cu adevărat, din suflet rațional și trup, de o ființă cu Tatăl după Dumnezeire și de o ființă cu noi*

[14] DAVID J. BOSCH, *Dynamique de la mission chretiene. Histoire et avenir des nouvelles missionnaires*, Haho-Karthala, Labor et Fides, Lome, Paris, Geneve, 1995, p. 280.

[15] BERNARD LONERGAN SJ, *Pour une methode en théologie*, Cerf, Paris, Montreal 1978, p. 138.

[16] WALTER KASPER, *Jesus le Christ*, Cerf, Paris 1976, p. 146.

[17] *Mysterium Salutis*, vol. 11, p. 32-41, cf. Jacques Dupuis, *op. Cit.*, p. 27-35; Walter Kasper, *op. cit.*,p. 15-53.

[18] Pr. Prof. Dr. ION BRIA, *Iisus Hristos-Dumnezeu Mântuitorul, Hristologia*, în “Studii teologice” XLIII (1991), nr. 2, p. 16; cf. Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, București 1993 și idem, *Iisus Hristos sau restaurarea Omului*, Editura Omniscop, Craiova 1993.

după omenitate; întru toate asemenea nouă fără de păcat; înainte de veci născut din Tatăl după dumnezeire iar în zilele de pe urmă din Fecioara Maria, Născătoare de Dumnezeu după omenitate, cunoscut în două firi în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit, nedespărțit, deosebirea firilor nefiind desființată nicidecum din cauza unirii, ci păstrându-se mai degrabă însușirea fiecărei firi și concurgând într-o persoană și într-un ipostas. Prin aceasta se păstrează însușirile divine și cele umane în creație și în istorie, Dumnezeu este Dumnezeu și lumea este lume într-o coexistență ce atrage cei doi parteneri ai dialogului, lumea fiind înrâurită și penetrată de slava lui Dumnezeu, de lumina Sa veșnică spre transfigurare și împlinire finală și nu într-o fuziune panteistă sau materialist-energetico-informațională, care anulează pe unul dintre cei doi factori, lăsând partnerul într-un solipsism absolut și fără sens. De aceea cum spune teologul catolic W. Kasper, *Iisus nu e numai autodefinirea finală a lui Dumnezeu ci și definiția finală a lumii și a omului*[19] iar cu Hristos Biserica stă sau cade și de aceea rațiunea acesteia de a fi este propovăduirea lui Hristos și sfințirea lumii, a oamenilor și a popoarelor prin harul Său, dăruit de Sfântul Duh ce culminează sacramental în Euharistia Bisericii care prin credința dreaptă a comunității face din aceasta Trupul tainic, sobornicesc al lui Hristos însuși, în istoria umană. Hristos ca *adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei luiDumnezeu* (*Rom* 11,33) *asigură realizarea bogăției Sale umanității și în calitatea sa mereu reînnoită de noutate absolută*[20] pe care orice om trebuie să o caute și să o afle în viața

[19] WALTER KASPER, *op. cit.*, p. 184.

[20] Rev. GREGORZ HUNTINGDON CARRUTHERS SJ, *The Uniqueness of Jesus Christ in the teocentric Model of the Christian Theology of World Religions. An Elaboration and Evaluation of the Position of John Hick,* Universita Gregoriana Editrice, Roma, 1988, p. 302, 305, cf. Stephen Neill, *Christian Faith and other Faiths. The Christian Dialogue with other Religions,* Oxford University Press, 1961. "*Creștinismul este Hristos. Chipul istoric al lui Iisus din Nazaret este criteriul prin care fiecare afirmație creștină trebuie să fie judecată și în lumina căreia aceea stă sau cade. Viitorul nu e separat de Hristos. Evanghelia creștină e înrădăcinată în eveniment nu în idee. Ca istorie, evenimentul lui Iisus Hristos este unic. În Iisus singurul lucr care trebuia să se întâmple s-a întâmplat într-un mod care nu mai trebuie să se întâmple niciodată în același fel. Universul a fost reconciliat cu Dumnezeu. Prin perfecta ascultare a unui om, o relație nouă și permanentă este între Dumnezeu și întreg neamul omenesc. Podul a fost construit. Există un loc pentru tot traficul necesar în ambele direcții: de la Dumnezeu la om și de la om la Dumnezeu. De ce să așteptăm pe Altul? Nici o situație nu poate apare în viitor care să nu poată fi interpretată în lumina evenimentului central al istoriei deși interpretarea poate cere mai multă sensibilitate, răbdare și umilință decât își pot impune întotdeauna creștinii. De aceea Evanghelia trebuie proclamată până la marginile pământului și până la sfârșitul timpului. Biserica nu-și poate compromite sarcina sa misionară fără a înceta să fie Biserică. Dacă dă greș în a vedea și a accepta această responsabilitate ea schimbă Evanghelia în altceva decît ea*", pp. 9, 14, 17; cf. LESLIE NEWBEGIN, *A Faith for this One World,* SCM Press, London 1961, "*A vorbi de un* concept Hristos *detașat de chipul lui Iisus din Nazaret ar fi în perspectiva Bibliei necredință. Credința creștină este că Iisus este Hristos*", p. 50-51.

sacramentală, în experiența pnevmatico-spirituală a Bisericii (*Mc* 16, 16) unde Hristos este prezent și este semnul eficient al *plinătății credinței creștine*.

Centralitatea lui Iisus Hristos, ca mesaj evanghelic în misiunea creștină ce încorporează haric Bisericii generație după generație și noi spații geografice, a lui Iisus din Nazaret ipostaziat în constantă teologică esențială și cine nu propovăduiește pe Hristos și Biserica Sa, sau cine atacă instituția mântuirii - Biserica - se propovăduiește pe sine și încearcă să-și impună ideologia sa, respingând darul lui Dumnezeu [21].

2. *Dimensiunea pneumatologico-sacramentală și sobornicească a misiunii*

Mesajul esențial al Mântuitorului Iisus Hristos este Împărăția lui Dumnezeu care trebuie să fie răspândită în toată lumea. Lumea trebuie să devină Împărăția lui Dumnezeu, loc al lucrării vindecătoare, mântuitoare a lui Dumnezeu al cărui chip vizibil este Hristos Însuși (*Col* 1,15) Și înainte de Paște și după Învierea Sa din morți Mântuitorul Hristos trimite pe ucenicii Săi la propovăduire să anunțe Evanghelia, să evanghelizeze pe oameni și popoarele: *Și mergând propovăduiți zicând: S-a apropiat împărăția cerurilor. Tămăduiți pe cei neputincioși, înviați pe morți, curățiți pe cei leproși, pe demoni scoateți-i* (*Mt* 10,7-8; *Lc* 10,9); sau: *să se propovăduiască în numele Său pocăința spre iertarea păcatelor la toate neamurile începând de la Ierusalim* (*Lc* 24,47; *Mt* 28,19-20; *Mc* 16,16). Evanghelizarea oamenilor de pretutindeni structurați în comunități mai largi cu un profil etnic, cultural și

[21] ANDRÉ MANARANCHE, *J' aime mon Église,* Fayard, Paris 1987, p. 13-14.

religios de o mare diversitate de manifestare prin apostoli şi în general ierarhia sacramentală spre constituirea şi funcţionarea Bisericii ca organism teandric, al vieţii în Dumnezeu, al unirii oamenilor prin har cu Dumnezeu reprezintă într-o dinamică istorică ce se va continua până la Parusie, pentru că este voia şi lucrarea lui Dumnezeu Însuşi, este factorul prin care de fapt se stabileşte Biserica în lume. Împărăţia lui Dumnezeu inaugurată de Hristos, *sacrament originar*[22], se continuă prin Biserica Sa, prin predica ei *eshatologico-soteriologico-hristologică*[23] şi prin lucrarea ei de sfinţire şi transfigurare a oamenilor prin harul ce deschide spre iubirea de Dumnezeu şi de oameni. Biserica este astfel modul prezenţei lui Hristos, al noii Sale prezenţe în lume după Înălţarea Sa la cer şi trimiterea Sfântului Duh şiu este şi modul reprezentării Sale, al prezentificării Sale în mijlocul celor ce primesc Evanghelia şi harul Sfintelor Taine prin anunţarea şi lucrarea sfinţitoare a subiecţilor acestei misiuni, respectiv Apostolii şi urmaşii lor.

Biserica este aceea care dă lui Iisus o formă nouă în cuvântul şi sacramentul prin care se fac prezente mesajul Său precum şi lucrarea şi realitatea Sa de Mântuitor[24]. Biserica este comunitatea oamenilor care l-au primit pe Hristos prin harul Sfintelor Taine şi care ascultă şi împlinesc voia Sa dumnezeiască exprimată în Evanghelie, şi nu doar o asociere limitată la o dimensiune antropologică şi socială ce împărtăşeşte şi difuzează anumite idei, concepţii de natură filosofică, etică sau religioasă, în sensul larg al cuvântului. Biserica este locul experienţei sacramentale ce culminează cu actul de cuminecare cu Trupul şi Sângele Domnului înviat spre transfigurare, mântuire şi viaţă veşnică în comuniune tot mai intimă cu Dumnezeu, Persoană tainică şi absolută.

Misiunea creştină deci nu se poate concepe doar ca un transfer de cultură şi civilizaţie occidentală în alte spaţii geografice, ci ea trebuie înţeleasă efectiv în esenţa ei, aceea de evanghelizare a oamenilor spre a înţelege şi a

[22] Pr. Lector DUMITRU GH. RADU, *Caracterul eclesiologic al sfintelor Taine şi problema intercomuniuni,i* în Ortodoxia XXX (1978), nr. 1-2, p. 28.
[23] H. WALDENFELS, *op. cit.*, p. 452.
[24] IDEM, p. 555.

primi taina lui Hristos şi comuniunea cu El în Duhul Sfânt spre viaţa reînnoită şi reconciliată cu Dumnezeu şi cu semenii. De aceea *conceptul ortodox* de misiune depinde de înţelegerea naturii Bisericii. Plecând de la Hristos, Fiul lui Dumnezeu care proclamă instaurarea Împărăţiei prin Evanghelia Sa, prin minunile care deschid şi anticipează plenitudinea eshatologică, restaurarea întregii firi şi transparenţa actului divin în întreaga creaţie şi care a încredinţat despre faptul acesta pe ucenicii Săi care urmau să proclame la rândul lor cele încredinţate lor, calea duce în mod firesc şi necesar la Biserică, întreg poporul lui Dumnezeu care în lume dă mărturie despre Revelaţia în Hristos şi despre slava şi viaţa eternă a tuturor în Dumnezeu. Hristos, în marea Sa iubire de oameni, care paradoxal respectă total libertatea de decizie a acestora, lăsând Dhului Sfânt, Mângâietorului, prin harul iluminării interioare lucrarea, chemarea pentru om de a se decide pentru singurul adevăr - Dumnezeu, viaţa şi iubirea Sa de unificare a tuturor în şi ca Trup al său într-o diversitate harismatică complementară pentru membrele Bisericii. *Prin natura sa, aceea de comuniune între Dumnezeu - Treimea de Persoane şi oameni, Biserica este misionară pentru că ea este însăşi această extensie prin veacuri şi în toată lumea a acestei comuniuni, a mântuirii în Hristos. De aceea din punct de vedere ortodox nu se poateconcepe o separaţie între Biserică şi misiunea ei ci de misiunea Bisericii celei una, sfinte, soborniceşti şi apostolice care în planul divin este comunitatea lui Hristos şi a mântuirii care vine de la Dumnezeu, legată de făgăduinţa Sa, născută din credinţă, având sarcina de a păstra fidel conţinutul Veştii celei Bune*[25].

Diferitele enunţuri scripturistice[26] şi patristice ce conţin mai multe *eclesiologii implicite*[27] în sensul evidenţierii unuia sau a mai multor elemente constitutive ale Tainei Bisericii oferă, coroborate, o eclesiologie unitară care dintru începutul creştinismului este scripturistică şi hristologică în sensul că Biserica înseamnă comuniune şi comunitatea celor care cred şi mărturisesc pe

[25] J.M.R. TILLARD, *Église d' Églises*, Cerf, Paris 1987, p. 13-14.
[26] R. SCHNAKENBURG, *L' Église dans les Nouveau Testament*, Cerf, Paris 1964.
[27] *Les Signes du Salut, Histoire des dogmes*, vol. III, par Henrz Bourgeois, Bernard Sesboüe et Paul Tihon, Desclée, Paris 1995, p. 352.

Hristos potrivit Scripturilor actualizate cultic şi sacramental, a celor care primesc Botezul şi se adună pentru Euharistie, care se comportă moral, spiritual şi comunitar în conformitate cu regula de credinţă - *regula fidei* - şi îşi asumă o anumită disciplină, conştienţi de lucrarea eficientă a Duhului lui Dumnezeu ce înnoieşte şi transfigurează umanitatea[28].

Evanghelia indică drept privilegiu şi în acelaşi timp o necesitate fundamentală pentru om, idee reluată de Biserică, de teologia şi spiritualitatea creştină, participarea la viaţa lui Dumnezeu la care oamenii au acces prin Iisus Hristos. De mai multe ori în Noul Testament Mântuitorul doreşte şi se roagă ca ucenicii Săi să fie una cu El şi între ei precum Cuvântul şi Tatăl una sunt. Dorinţa Mântuitorului vizează nu numai pe cei care îl înconjurau la momentul istoric respectiv ci ea are o dimensiune viitorologică şi eshatologică. *Dar nu numai pentru aceştia mă rog, ci şi pentru cei care vor crede în Mine, prin cuvântul lor, ca toţi să fie una, după cum Tu, Părinte întru Mine şi Eu întru Tine, şi aceştia în Noi să fie una* (*In*17,20-21; *2 Pt* 1,4).

Participarea la viaţa lui Dumnezeu implică în mod necesar împărtăşirea creaturii de darurile infinite, multiple ale lui Dumnezeu, adevărul, iubirea, viaţa veşnică şi de fapt acesta este sensul lumii create de Dumnezeu, care se împlineşte astfel *în* şi *ca* Biserică. Despre sensul lumii ca Biserică dau mărturie cele mai vechi scrieri creştine, între care şi Herma care exprimă foarte clar un adevăr creştin fundamental, anume că *pentru Biserică a fost creată lumea*[29]. De aici şi derivă sensul misiunii universale a Bisericii care trebuie să integreze întreaga lume, pe toţi oamenii creaţi şi mântuiţi de Dumnezeu prin Logosul Său şi sfinţiţi prin harul Duhului Cincizecimii care a format prin auzirea *Kerygmei* şi primirea Botezului, comunitatea eclesială primară ce-şi datorează originea Duhului Sfânt şi puterii lui Hristos[30]. Comunitatea Cincizecimii[31] este *Biserica lui Dumnezeu* (*Fap* 20,28) *destinată să*

[28] *Ibidem*, p. 351-355.
[29] HERMA PĂSTORUL, *Vedeniile* 8, 1, traducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru în *Scrierile Părinăţilor apostolici*, p. 232.
[30] J.M.R. TILLARD, *Église d' Églises*, p. 19.
[31] *Ibidem*, p. 29.

se răspândească în elanul experienţei Cincizecimii în toată lumea, aşa cum o atestă istoria, cronologic şi geografic.

Misiunea Bisericii, sacramentul comuniunii dintre Dumnezeu şi oameni şi între oamenii de pretutindeni penetraţi de lucrarea harului şi iubirii divine este actul *trecerii în Trupul ascultării al Cărui Cap, Fiul întrupat, împlineşte misterul etern care este scopul lui Dumnezeu şi care deschide spre Împărăţia Sa care în starea finală va fi epifania* recapitulării - ανακεφαλαιῶσις - *în Iisus Hristos a întregii realităţi umane şi a creaţiei*[32].

Misiunea este parte integrantă a naturii Bisericii, pentru că acolo unde se extinde şi se localizează, ia fiinţă o Biserică locală, acolo vine însuşi Dumnezeu - Treimea de Persoane divine prin harul Său care devine prezentă prin cunoaşterea Scripturii, prin Sfintele Taine, prin cult şi viaţa spirituală a comunităţii mărturisitoare, ce aspiră la comuniunea plenară cu Hristos şi la mântuire. Astfel, scopul misiunii Bisericii nu este separat de scopul lui Dumnezeu Însuşi faţă de creaţia Sa şi în special faţă de oamenii creaţi după chipul Său şi răscumpăraţi prin jertfa lui Hristos ale cărei roade se însuşesc personal în comuniunea Bisericii, loc al lucrării teomorfe prin glorificarea lui Dumnezeu ce-şi revelează slava Sa în Hristos. Misiunea ortodoxă aşa cum a fost înţeleasă întotdeauna în teologia şi lucrarea Bisericii în lume este de a integra umanitatea şi Cosmosul în lucrarea mântuirii spre revelarea deplină a lui Dumnezeu şi participarea la modul divin de existenţă prin harul lui Dumnezeu. De aceea *misiunea creştină e încorporată în misiunea lui Dumnezeu şi scopul final al misiunii noastre în mod sigur nu poate fi diferit de al lui Dumnezeu*, iar *misiunea fiecărui creştin este de a cunoaşte, a promova şi a participa la slava lui Dumnezeu*[33]. Ortodoxia este fidelă Tradiţiei creştine structurată eclesiologic şi care încorporează, aşa cum sintetiza Sfântul Irineu de Lyon, adevărul lui Dumnezeu Însuşi şi lucrarea Sa ce asigură autenticitatea credinţei pentru că, în calitatea ei de *casă a adevărului*, de loc al credinţei care este *mama şi hrana credincioşilor*, acolo

[32] *Ibidem*, p. 91.
[33] JAMES STAMOULIS, *Eastern orthodox Mission Theology Today*, Theology Orbis Books, Maryknool, New York 1986, p. 51-52.

unde este Biserica acolo este şi Duhul lui Dumnezeu şi unde este Duhul lui Dumnezeu acolo este Biserica şi tot harul. Iar Duhul este adevărul[34].

Dacă gândirea şi simţirea creştină, cugetarea teologică asocia misterului Bisericii o dimensiune pneumatologică, elementul hristologic este la fel de bine exprimat şi exemplificăm aceasta cu un text origenian: *Sfintele Scripturi mărturisesc că întreaga Biserică a lui Dumnezeu este* trupul lui Hristos *care este însufleţit de Fiul lui Dumnezeu, iar mădulare ale acestui Trup în mişcare spre bine şi spre împlinirea lui, mişcă aşa zicând Biserica şi fiecare din mădularele sale care nu pot săvârşi nimic fără ajutorul Cuvântului*[35].

Hristos este însă Mântuitorul, cel care a eliberat pe om din stricăciunea păcatului şi a morţii care a restaurat, a înnoit şi a reconciliat umanitatea cu Dumnezeu în şi prin jertfa trupului Său, atunci Biserica lui Hristos prin Duhul Sfânt prezent şi mîntuitor în ea continuă lucrarea mântuitoare a lui Hristos şi după cum doar Hristos mântuieşte tot aşa doar Biserica Sa, trupul Său comunitar sobornicesc extins prin veacuri şi peste toate spaţiile lumii oferă mântuirea, viaţa în Hristos, cunoaşterea adevăratului Dumnezeu. De aceea Biserica ortodoxă deschisă dialogului dar fidelă absolut lui Hristos şi Părinţilor Bisericii celei una, fără a pune limite lucrării lui Dumnezeu, planului Său faţă de lume, conştientă de plinătatea sa sub aspectul învăţăturii celei drepte şi a lucrării integrale a Duhului Sfânt poate spune că *în afara Bisericii nu există mântuire*[36] aşa cum afirma Ciprian al Cartaginei, un corifeu al unităţii Bisericii prin colegialitatea episcopilor în Sinod.

Pentru Părinţii Bisericii, între care Sfinţii Atanasie cel Mare şi Chiril al Alexandriei, sensul lumii este acceptarea de către toţi oamenii a lui Hristos ca Dumnezeu şi Mântuitor, una după dumnezeire cu Tatăl şi cu Duhul şi ei dezvoltă o teorie a *încorporării umanităţii în Trupul lui Hristos*[37] pentru că

[34] SF. IRINEU, *Contra Hereses* III, 24, I, în "Sources chrétiennes", nr. 211, p. 475.

[35] ORIGEN, *Contra lui Cels,* VII, 48, în P.S.B.9, "Apologeţi de limbă latină", traducere, studiu introductiv şi note de Pr. Prof. T. Bodogae, Bucureşti 1984, p. 412.

[36] CIPRIAN AL CARTAGINEI, *Epistola LXXIII,* 21, 2, "Apologeţi de limbă latină", introducere de prof. Nicolae Chiţescu, Bucureşti 1981, p. 432.

[37] *Les Signes du Salut, Histoire des dogmes*, p. 389.

credinţa Bisericii universale este în Treimea care este peste toate şi prin toate şi în toate iar Biserica este întemeiată şi înrădăcinată de Domnul în Treime[38].

Pentru Sfântul Chiril al Alexandriei *Biserica este locul cel mai cuvenit pentru sfintele lucrări ale lui Dumnezeu şi în ea se săvârşeşte în mod necesar taina lui Hristos*[39], adică sfinţirea şi mântuirea oamenilor prin Hristos care a făcut pe sfinţii săi ucenici *vistiernici ai tainelor Sale şi I-a rânduit spre apostolat, poruncindu-le să împlinească sfânta slujire a predicii mântuitoare, adică a Evangheliei tuturor celor de sub cer*[40].

Între Hristos şi Biserică există deci o legătură ontologică, o unitate indestructibilă, Biserica fiind Trupul Său care se zideşte din *pietre inteligibile*[41] adică oamenii care înzestraţi cu raţiune, deschişi spre Raţiunea - Hristos, participă la misterul existenţei dumnezeieşti, la bucuria şi lumina infinite ale lui Dumnezeu. Oamenii se oferă ca jertfe duhovniceşti după modelul şi cu puterea Celui jertfit pentru noi către Dumnezeu, Mântuitorul Iisus Hristos. Biserica este comunitatea tuturor celor care împreună şi având cap pe Hristos se oferă jertă duhovnicească lui Dumnezeu spre a participa la comunitatea treimică pentru că *în toată vremea şi fără încetare, de la început şi până la sfârşit aduce în Hristos buna mireasmă prin toată virtutea în cortul sfânt, adică în Biserică*[42].

[38] SF. ATANASIE CEL MARE, *Către Serapion, Despre Sfântul Duh*, III, 6, în P.S.B. 16, traducere, introducere şi note de de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti 1988, p. 85: "*Iar Duhul fiind în Cuvântul e vădit că era prin Cuvântul şi în Dumnezeu. Deci, Duhul venind în noi va veni şi Fiul şi Tatăl şi-şi vor face sălaş în noi (Ioan 14, 23). Deci Treimea e nedespărţită iar dumnezeirea ei este una şi Unul este Dumnezeu peste toate şi prin toate şi în toate. Aceasta este credinţa Bisericii universale. Căci în Treime a întemeiat-o şi a înrădăcinat-o pe ea Domnul*"; cf. Pr. Prof. Dr. IOAN COMAN, *Patrologie*, vol. III, Bucureşti 1988, p. 207-213.

[39] SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Glafire la Levitic*, I, 2, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în P.S.B.39, *Bucureşti* 1992, p. 381.

[40] *Ibidem*, p. 378.

[41] IDEM, *Glafire la Facere*, V, 1, p. 167; Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 212-215.

[42] SF. CHIRIL AL ALEXNADRIEI, *Închinare în Duh şi în adevăr*, XVII, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în P.S.B. 38, Bucureşti 1991, p. 604.

O concepţie eclesiologică structurată solid o aflăm la Dionisie Areopagitul, pentru care Biserica e înţeleasă ca triadă constituită din riturile sacramentale - Botezul - Euharistia - Mirul - pe de o parte şi din ierarhia bisericească - episcop, preot, diacon şi cei botezaţi, creştinii laici şi monahi - ordinea contemplativă, pe de altă parte, este integrantă a *ordinii divine înseşi ce include pe lângă creaţia al cărei sens este Biserica, Tetrarhia necreată şi ierarhia cerească. Biserica este consecinţa* legii divine *însăşi* -ταξις ιερα, o *dispoziţie sfântă a lui Dumnezeu*[43] care voieşte şi lucrează prin Biserică mântuirea şi îndumnezeirea oamenilor ce se exprimă şi se concretizează ca *asemănare şi unire pe cât mai mult posibil cu Dumnezeu*[44].

Reluând concepţia areopagitică ce va caracteriza într-o aprofundare teologică continuă, mereu reînnoită, dar fidelă în acelaşi timp adevărului ortodox despre Biserică ca Trup al lui Hristos, ca imagine a iubirii intratrinitare actualizate în dimensiunea umană ce participă la viaţa divină în har într-o Cincizecime continuă[45] ce asigură îndumnezeirea Mântuitoare şi iluminatorie a celor ce cred în Hristos, Sf. Maxim Mărturisitorul vede în Biserică *noua taină*, mediul îndumnezeirii. Numai în Biserică omul este mântuit, pătimind îndumnezeirea cea după har şi de aceea medierea Bisericii este fundamentală în această privinţă. *Biserica este sinteza celor trei legi, legea naturală, legea scrisă şi legea harului, care sunt căi spre Dumnezeu, şi ea este în mod reprezentativ calea cea de a treia a harului care include şi desăvârşeşte pe celelalte două legi*[46].

Creat după chipul lui Dumnezeu, omul, în mod natural, *este după chipul Bisericii şi Biserica este după chipul omului*[47] într-o intercondiţionare simetrică operată liturgico-sacramental de harul Duhului Sfânt care plineşte vocaţia de mântuire şi îndumnezeire a omului prin Biserică. Biserica în actele ei liturgico-sacramentale ce culminează în Liturghia euharistică reprezintă simbolic mântuirea şi îndumnezeirea omului realizată unic de Hristos care prin Duhul Său atrage pretutindeni şi întotdeauna până la venirea Sa întru slavă. De aceea dimensiunea liturgico-sacramentală este esenţială misiunii Bisericii pentru că aceasta există prin lucrarea lui Hristos însuşi ce integrează sferei, dimensiunii Împărăţiei lui Dumnezeu pe toţi cei ce primesc harul Sfântului Duh spre viaţa în Dumnezeu prin practicarea virtuţilor şi împlinirea poruncilor evanghelice ce operează teandric noua ontologie umană a unirii tainice în har cu Dumnezeu, păstrând identitatea umană dar în relaţie luminoasă şi iubitoare cu cauza ei. Prin harul Duhului Sfânt în Biserică, se realizează unificarea tuturor, a raţiunilor tuturor acelor existenţe, în Logosul Hristos spre *întrepătrunderea cu Dumnezeu* întreg, devenind tot ce este *Dumnezeu, afară de identitatea după fiinţă*[48].

Având în vedere diversitatea descrierilor eclesiologice, scripturistice şi patristice caer se referă şi sunt circumscrise Dumnezeului unic şi lui Hristos cel trimis pentru mântuirea lumii şi constituirea ei în Trupul Său tainic şi care exprimă însă şi experienţa profundă a creştinismului unic continuat în tradiţia

[43] RENÉ ROQUES, *L'univers dionysien. Structure hierarchique du monde selon le PseudoDenys*, Cerf, Paris 1983, p. 38; cf. ANDREW LOUTH, *The Origins of the Christian mystical tradition from Plato to Denys*, Oxford University Press, 1981, p. 168-169; VLADIMIR LOSSKY, *The Vision of God*, The Faith Bedfordshire, 1973, p. 99-105; Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN, *Eclesiologia tratatelor areopagitice şi importanţa ei ei pentru ecumenismul contemporan*, Bucureşti 1979, p. 34-59.

[44] DIONISIE PSEUDO AREOPAGITUL, *Ierarhia Bisericească*, I, 3, traducere şi studiu introductiv de Cicerone Iordăchescu, Institutul European, Iaşi 1994, p. 79, "*Biserica în totalitatea ei, cler şi credincioşi, are ca ţel comun iubirea neîntreruptă de Dumnezeu şi lucrurile dumnezeieşti care se reazimă pe Dumnezeu şi se afirmă în chip sfânt prin tendinţa spre Cel ce este Unul; dar mai cu seamă abaterea de la ceea ce este potrivnic: cunoaşterea lucrurilor în ceea ce sunt ele cu adevărat; contemplarea şi înţelegerea adevărului sfânt; participarea divină la perfecţiunea cea una, ba chiar la Cel Unul, pe cât este cu putinţă; gustarea dulce din contemplarea ce hrăneşte şi îndumnezeieşte în chip spiritual pe tot ucenicul ce s-a înălţat până la dânsa*".

[45] TIMOTHY WARE, *The Orthodox Church*, Penguin Books 1985, p. 244-248, cf. *Les signes du Salut*, p. 422.

[46] JEAN-CLAUDE LARCHET, *La divinisation de l'homme selon Saint Maxim le Confesseur*, cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 64, în Filocalia III, p. 413.

[47] SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Mistagogia*, P.G. 91, IV, 1, 668; cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate şi comuniune în Liturghia ortodoxă*, Craiova, 1986, p. 143.

[48] SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, 106, p. 262; cf. Lars Thunberg, *Microcosm and Mediator. The Theological Anthropology of Maximus the Confessor*, Lund, 1965, p. 398-444; W. PANNENBERG, *Anthropology in theological Perspective*, translated bz Matthew O' Connell, Westminster Press, Philadelphia, 1985, p. 531; HANS URS VON BALTHASAR, *Liturgie cosmique, Maxim le Confesseur*, Aubier, Paris 1947, p. 145.

ortodoxă, din punct de vedere al teologiei ortodoxe *nu poate fi decât o singură Biserică, ce participă la unitatea lui Dumnezeu, la unitatea lui Hristos*[49]. De aceea, în diversitatea, în pluritatea creştină confesională şi denominaţională de astăzi există Biserica în adevărul ei unic şi mântuitor dintotdeauna, peren şi universal în tradiţia ortodoxă unitară care este o *hermeneutică eclesială, sacramentală şi euharistică a Scripturii*[50] şi întru care umanitatea experiază integral întru credinţă dreaptă şi iubire relaţia mântuitoare şi îndumnezeitoare cu Hristos, cu Dumnezeu, Treimea de persoane.

Biserica este locul unde, dincolo de determinările sociale şi istorice, creştinii mărturisesc drept şi întru adoraţia iubirii jertfelnice pe Hristos-Dumnezeu, se împărtăşesc sacramental şi euharistic cu Hristos prin Sfântul Duh şi actualizează liturgic cuvintele lui Dumnezeu, Revelaţia sa, într-un *poiesis* liturgic, melodic ce antrenează şi relaţia deplină cu Dumnezeu care copleşeşte prin măreţia şi iubirea sa subiectele umane în dialogul rugăciunii şi al participării la misterul prezenţei Sale deschise mereu invocării umane. Ca Biserică a Apostolilor care, cum spune Sfântul Irineu, nu au predicat pe Hristos înainte de a avea cunoaşterea desăvârşită, Ortodoxia este misionară prin actualizarea în orice loc, în orice timp a chipului autentic al Bisericii de la Cincizecime, care este *comuniune a persoanelor libere, în aceeaşi credinţă, adică în Persoana divină a lui Hristos-Omul în sânul însuşi al comuniunii eterne şi libere a Persoanelor divine*[51]. De aceea Biserica însăşi este misiunea[52] pentru că e comunitatea oamenilor ce au răspuns pozitiv iubirii trinitare întrupate în Hristos ce transmite din generaţie în generaţie această memorie[53] a celui Înviat pe baza mărturiei apostolice, nouă şi înnoită în genuitatea şi frumuseţea originară de fiecare dată când în rugăciunea şi

[49] GEORGE FLOROWSKY, *Les voies de la théologie russe*, traduction et notes de J.C. Roberte, Tome I, Desclée de Brouwer, Paris 1991, p. 16.

[50] *Ibidem*, p.12.

[51] *L'Orthodoxie hier, demain*, M.A. Costa de Beauregard, Pčre Ion Bria, Théologue du Foucauld, Buchet-Chastel, Paris 1979, p. 88.

[52] JAMES SSTAMOULIS, *Eastern Orthodox Mission*, Theology Orbis Books, Maryknoll, New York 1986, p. 117.

[53] KARL RAHNER, *Traité fondamentale de la foi*, traduction Gwvendoline Jarczyk, Centurion, Paris 1994, p. 356-358; cf. H. Waldenfels, *op. cit.*, p. 217.

Liturghia ei comunitatea celebrează Treimea în comuniune euharistică şi în comuniune trinitară[54]. Biserica, comunitatea celor care au primit întru credinţa ca auzire şi vedere (*Rom* 10,17), pe baza mărturiei originare apostolice cuvântul revelat este şi locul prezenţei şi al lucrării sacramentale a aceluiaşi Hristos-Cuvântul prin Duhul Sfânt astfel că Biserica este constituită şi se constituie prin Tainele ei, evenimente personale ale întâlnirii cu Hristos şi de integrare în Biserica lui Hristos[55].

pr. Gheorghe PETRARU

Résumé

L'étude *"La relation Jésus-Christ-L'Ésprit Saint dans la mission de l'Église"* se veut une analyse en perspective missionnaire des rapports ontologiques entre Jesus-Christ, L'Ésprit Saint et l'invoquer, l'Ésprit Proclamer Christ s-est proclamer aussi l'Ésprit Saint et l'invoquer, l'Ésprit inseparable de Christ, tous les deux presents dans l'Église. Alors l'Église dans le monde repersente l'extension dans l'espace et le temps grâce deifiante dans les Saints Sacraments, célebrés par l'hiérarchie de l'Église. C'est pourquoi dans sa mission l'Église repand la meme vie qui existe au sein de la Trinité, la grâce par Jésus dans l'Ésprit, et aussi l Eglise est communion théandrique, non ideologie religieuse. C'est pourquoi dans la perspective de la missiologie orthodoxe le sens du monde est de devenir l'Eglise du Dieu, l'espace de l'amour divine pour tous les hommes invités à adorer la Sainte Trinité pour leur vie et leur salut eternele.

[54] BORIS BOBRINSKOY, *Le mystęre de la Trinité*, Cerf, Paris 1986, pp. 149, 194-195.

[55] Pr. Lect. DUMITRU GH. RADU, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine*, p. 166; cf. James Stamoulis, *op. cit.*, p. 54.